

Gericht beheer slootkanten

*Jan Corporaal (PR) en
Maurice Kruk (Natuurvereniging Den Hâneker/
Landschapsbeheer Zuid-Holland)*

De belangstelling voor slootkantbeheer is de laatste jaren sterk toegenomen. Deze vorm van agrarisch natuurbeheer is goed in de bedrijfsvoering in te passen. Een mooie bloeiende slootkant met een hoge natuurwaarde heb je niet zomaar. Uit onderzoek op proefbedrijf Zegveld blijkt dat het niet eenvoudig is het aantal plantensoorten en de natuurwaarde van een slootkant te vergroten. Een natuurgericht slootkantbeheer betekent niet dat men een slootkant aan de natuur kan overlaten. Beheer begint met het herkennen van soorten en het kennen van optimale groeiomstandigheden. Wel of niet afrasteren en maaien moet per slootkant worden afgewogen en afgestemd op de gewenste vegetatieontwikkeling.

Slootkant bepaalt mogelijkheden

Met slootkant bedoelen we in dit artikel de hele strook tussen waterlijn en insteek. De insteek is daar waar het vlakke deel van het perceel begint. In de praktijk varieert de breedte van slootkanten van een halve meter tot meer dan twee meter. Slootkanten wijken af van grasland in vocht- en bemestingtoestand. Daardoor kunnen zich plantensoorten handhaven die kenmerkend zijn voor schrale vochtige hooilanden. Daarnaast komen ook vaak kenmerkende soorten van moerassen voor. De meeste interessante soorten groeien op de eerste halve meter vanaf de waterlijn. De rest van de slootkant tot aan de insteek biedt vaak minder mogelijkheden. De combinatie van drogere, voedselarme omstandigheden levert soms soorten als schapezuring, biggekruid, margrietten en knoopkruid op. Slootkantbeheer kan op elke willekeurige slootkant worden toegepast, maar de resultaten zijn mede afhankelijk van de grondsoort, breedte en vorm van de slootkant, waterpeil en helling. Een steile, smalle slootkant biedt over het algemeen minder mogelijkheden voor vegetatieontwikkeling dan een brede, zwak glooiende. Een boer kan weinig invloed uitoefenen op het aanwezige type slootkant, tenzij wordt besloten tot ingrijpende maatregelen als herprofilieren of de aanleg van een zogenaamd terrastalud. Een boer heeft het beheer van de slootkant wel volledig in eigen hand.

Zorgvuldig slootschonen

Op plaatsen waar jaarlijks grote hoeveelheden slootvuil worden gedeponerd groeien vaak alleen witbol, kweek en een aantal pionierssoorten als blaartrekkende boterbloem, waterpeper en perzikkruid. Slootkantbeheer begint met zorgvuldig slootschonen, waarbij slechts een beperkte hoeveelheid slootvuil en een minimale

hoeveelheid bagger op de slootkant mag komen.

Beheer gekoppeld aan graslandgebruik

Bij het bemesten van het perceel moet onderscheid worden gemaakt tussen het productieve deel van het grasland en de slootkant. Bij het toedienen van drijfmest met zodenbemesters sleepvoetenmachines etc. levert dit geen probleem op. Bij het strooien van kunstmest kan de slootkant worden ontzien met een kantenstrooier. Beweiding draagt niet bij aan verrijking van de slootkant met mest en urine. Koeien staan meestal met de kop naar de sloot en zelden met de staart. Zowel bij beweiding als bij maaien kan de slootkant met de rest van het perceel mee worden gebruikt of worden afgezonderd. Dat kan betekenen dat men de slootkant een keer afzonderlijk moet maaien.

Afweiden of afrasteren

Beweiding heeft positieve en negatieve gevolgen voor de vegetatie van slootkanten. Ondanks dat de meeste planten in de slootkant een lagere voederwaarde hebben vreten koeien graag slootkantplanten. Door begrazing ontstaat een open structuur waarin met name kruiden een kans krijgen. Vaak worden selectief grassen en kruiden gevreten waardoor andere planten meer kans krijgen zich te ontwikkelen. Bij slappe slootkanten kunnen de koeien vertrapping veroorzaken wanneer ze in de slootkant grazen of uit de sloot drinken. Wanneer liesgras in de sloot staat lopen de koeien vaak heel ver in de slootkant om er bij te kunnen. In de slappe onderwal kan dit een extra vertrapping opleveren. Een beperkte vertrapping van de slootkant is positief omdat op open plaatsen nieuwe planten kunnen kiemen. Bij te sterke vertrapping gaan storingssoorten als blaartrekkende boter-

bloem, waterpeper, vogelmuur en soms brandnetel, akkerdistel en kweek overheersen. Veel veehouders hebben de gewoonte de sterk vertrapte slootkanten in het najaar te "repareren" met slootvuil en bagger. Hierdoor wordt de aanwezige zode verstikt en wordt een slappe kant in stand gehouden. Het is beter te sterke vertrapping te voorkomen dan en deze vicieuze cirkel te doorbreken. Vertrapping van slootkanten kan worden voorkomen door de slootkanten af te rasteren en een drinkbak te plaatsen of drinkplaats aan te leggen. Uit het onderzoek op Zegveld blijkt dat het gebruik van drinkbakken ook zonder afrastering het vertrappen van de slootkanten beperkt. Bij slootkanten die sterk vertrappt zijn kan worden overwogen deze met een wallenfrees weer in model te brengen. Totdat zich hierop een stevige zode heeft ontwikkeld, moet de slootkant worden afgerasterd. Bij laag productieve slootkanten met een kruidrijke vegetatie kan het zinvol zijn deze tijdelijk af te rasteren om te voorkomen dat wat bij maaien is gespaard, door beweiding verloren gaat.

Maaien in het voorjaar of sparen

De opvatting dat slootkanten absoluut niet voor eind juni mogen worden beweïd of gemaaid, omdat kruiden eerst zaad moeten zetten, verliest terrein. Zowel uit onderzoek als uit de praktijk blijkt dat laat maaien ook negatief kan uitpakken. De keuze voor wel of niet meemaaien van slootkanten is afhankelijk van de aanwezige vegetatie. Staan er voornamelijk grassen of juist kruiden. Zijn de aanwezige of gewenste kruiden vooral voorjaarsbloeiers of zomerbloeiers?

Niet maaien: Bij slootkanten waar op het moment van maaien slechts een lichte kruidrijke vegetatie staat is niet maaien het meest gunstig. De aanwezige kruiden kunnen dan uitgroeien, zaad vormen en zich uitbreiden.

Altijd maaien: Slootkanten met een dik pakket gras, moeten worden meegemaaid om verschrapping van de slootkant te krijgen en een open zode die plaats biedt aan andere plantensoorten. Bij aanwezigheid van veel witbol kan uitsel van maaien zelfs averechts werken omdat dit gras een gigantische hoeveelheid zaad kan produceren. Er ontstaat dan binnen enkele jaren een dicht viltige zode waarin nauwelijks nog andere soorten kunnen kiemen.

Twijfelgevallen: In alle tussenliggende situaties moet een afweging worden gemaakt. Op proefbedrijf Zegveld en demobedrijven hebben we de ervaring dat in twijfelgevallen meestal niet wordt gemaaid. Het resultaat is dan vaak dat twee weken later een zwaar gewas op de slootkant staat dat bij een volgende beweïding slechts gedeeltelijk wordt afgeweïd of een aantal weken later wordt gemaaid dan wenselijk is. In twijfelgevallen kan daarom beter wél worden gemaaid. Er ontstaat dan een opener structuur waarin kruiden kunnen kiemen en/of zich kunnen ontwikkelen. Met name de zomerbloeiers krijgen daardoor meer kansen.

Selectief maaien: Slootkanten waar pleksgewijs veel bloeiende planten staan kunnen selectief worden gemaaid. Dat geldt ook wanneer de meeste bloeiende planten in de uiterste slootkant groeien. Het is dan voldoende om een smalle strook te laten staan.

Slootkanten kort de winter in

Wanneer er in het najaar nog een flinke hoeveelheid gewas op de slootkanten staat, is het verstandig dit te maaien en af te voeren.

Hiermee wordt voorkomen dat er een viltige laag ontstaat die het volgende voorjaar tot verstikking van met name kruiden leidt. In een open zode is in het vroege voorjaar meer licht en lucht voor kiemende en zich ontwikkelende kruiden.

Bloeiende slootkanten ontstaan door goed (boeren)beheer.

